

«Anthropos» i «agressivitat» en el primer Freud

Joan-Carles Mèlich

ABSTRACT (*«Anthropos» and «Aggressiveness» in the early period of Freud*)

There is no rupture between Freud's anthropology of the first period and the second. His early works already reveal the first elements of the fundamental principles of his later works: Man is an egoistic, repressed, frustrated being and is therefore aggressive. However, only from 1920 on Freud realized the necessity of introducing the principle of Thanatos as another propulsive force in life, independent of Eros.

És Paul Ricoeur ¹ qui qualifica Freud com a «filòsof de la sospita». El pensador austriac és, junt amb Nietzsche i Marx, un dels tres exemples més clars d'aquesta mena d'«escola», descrita per Ricoeur, que té un denominador comú: la creença que tota la història de la filosofia occidental ha estat un profund «error».

Hi ha una tradició a Occident, que comença amb Plató, i continua sobretot amb Descartes, Kant i àdhuc Hegel, que considera que la consciència, la raó, és el nucli antropològic fonamental. És justament Freud, molt més que Nietzsche o que Marx, els quals enfocaran llur «sospita» per un altre camí, el qui més clarament afirmarà que considerar la consciència com a fonament (*Grund*) de l'*anthropos* ha estat l'error antropològic més important en què ha caigut la filosofia occidental.

El subjecte humà no és bàsicament *consciència*, segons Freud, sinó justament el contrari: *inconscient*. La consciència esdevindrà per al nostre autor un engany, una trampa, una «màscara» que ens oculta la més profunda veritat: els desigs més vitals de la nostra personalitat. Cal, doncs, desemmascarar la consciència, des-velar la veritat. Aquest és, de

¹ RICOEUR, P., *Freud, una interpretació de la cultura*, Ed. Siglo XXI, pp. 32-33.

fet, el significat etimològic d'*alétheia* («veritat», en grec), com posa ben de manifest Heidegger en la seva obra *Vom Wesen der Wahrheit*.

Dels autors als quals abans fèiem referència és, ben segur, Descartes el qui més es contraposa al pensament antropològic de Sigmund Freud. El filòsof francès situa com a base i fonament de la seva obra el *dubte*. Aquest fet, àdhuc des del punt de vista de Freud, és positiu, car faria que Descartes potser també pogués ésser considerat com a «filòsof de la sospita». No obstant això, ben aviat podem comprovar que som a les antípodes de Freud. El *dubte* cartesià duu a afirmar la coneguda màxima que en llatí fa: «*cogito, ergo sum*», i que hom podria traduir lliurement: «dubto, per tant sóc una consciència existent». Introdueixo —com es pot suposar— deliberadament el concepte de consciència per poder-lo contraposar a Freud. El nostre autor negarà rotundament que la veritat més profunda de l'home, que el primer principi a partir del qual s'originen tots els altres, que l'*arkhé*, en definitiva, es pugui situar en el «jo-penso» (*res cogitans*), ans al contrari.

La consciència esdevindrà ara, en el pensament de Freud i per primer cop al llarg de la història de la filosofia, el mur que ha de ser sobrepassat per assolir la veritat. Aquesta, doncs, no es troba —com pensava Descartes— en la claror del «jo», sinó en les obscures cambres de l'inconscient. Es tracta de trobar un mètode, un camí que em condueixi vers aquests abismes i que possibiliti el «des-velament» d'«allò» que tinc en el lloc més profund del meu psiquisme per tal de fer-ho conscient i descobrir-me a mi mateix. Aquest mètode serà la *psicoanàlisi*.

La psicoanàlisi com a hermenèutica

La psicoanàlisi és un mètode interpretatiu, hermenèutic, que no es redueix pas a l'anàlisi del psiquisme humà, sinó que abraça la totalitat de la cultura:

Si el psicoanàlisis entra en conflicto con toda otra interpretación global del fenómeno humano es precisamente porque constituye *de jure* una interpretación de la cultura ².

La psicoanàlisi prova de baixar als inferns; però, per aconseguir-ho, necessita trobar les «petjades» de l'inconscient justament al lloc on aquest «dissimuladament» es manifesta: la consciència. Una d'aquestes «petjades» —potser la més important— és el *somni*.

Els somnis són símptomes, són clarament la causa de la nostra sospita

² RICOEUR, P., *op. cit.*, p. 2.

Cal advertir que segueixo Ricoeur en bona part d'aquest treball, car considero la seva obra com la millor interpretació filosòfica del pensament de Freud.

que fa que creguem que hi ha una realitat oculta —que és la veritable— que cal desemmascarar.

El plantejament freudià implica la inversió de la filosofia tradicional, concretament de la platònica. Si recordem el *mite de la caverna*, veurem que Freud en canvia radicalment els termes, de manera molt semblant al que feia Marx quan escrivia: «No és la consciència allò que determina la vida, sinó la vida allò que determina la consciència» (*La ideologia alemanya*). La «llum» de la caverna platònica no és la raó, sinó les pulsions, els instints que seran reprimits. És a partir dels somnis que Freud trobarà la principal via d'accés a la llum de l'inconscient. Vegem-ho en un text de Freud mateix:

Para llegar a un exacto conocimiento del proceso psíquico, es condición imprescindible dar a la consciencia su verdadero valor, tan distinto del que ha venido atribuyéndosele con exageración manifiesta (...) Lo inconsciente es el círculo más amplio, en el que se halla inscrito el de lo consciente. Todo lo consciente tiene un grado preliminar inconsciente, mientras que lo inconsciente puede permanecer en este grado y aspirar, sin embargo, al valor completo de una función psíquica. Lo inconsciente es lo psíquico verdaderamente real ³.

És clar, doncs, a la vista del text anterior, que Freud pensa que al llarg de la història del pensament ha existit un «error antropològic fonamental»: el nucli del psiquisme humà no és l'aparell raó-conscient, sinó tot al contrari. No és la part *racional* la que domina l'«ànima», com pensava Plató (vegeu el mite de l'auriga del *Fedre*), sinó la part *concupiscent*, aquella que el filòsof d'Atenes reservava a la classe social més baixa: els treballadors de la República.

Tampoc no pot considerar-se el «jo penso» cartesià com a punt de partença d'una filosofia «segura» i lluny de les crítiques dels escèptics, com pensava el filòsof francès. No hi ha res de més insegur que la consciència, no hi ha res de més irreal, no hi ha res de més fals i trampós. Intercanviant els termes de la darrera afirmació de l'anterior text de Freud podríem dir que el conscient és la part del psiquisme humà «aparentment real». La consciència és la *doxa*, l'inconscient és l'*episteme*.

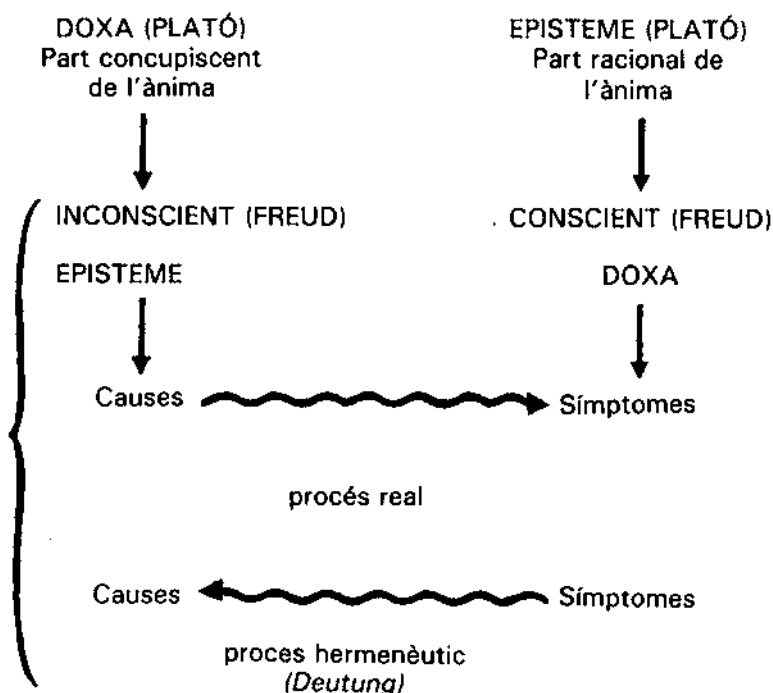
Ho podem veure gràficament en l'esquema de la p. 98.

Per a Freud es tracta, doncs, de fer una mena de «crítica de la consciència» o, si voleu, com assenyala perfectament Ricoeur, d'una *epokhé* semblant a la de la fenomenologia de Husserl:

Mientras que la *epokhé* husserliana era una reducció a la consciència, la *epokhé* freudiana se presenta como reducció «de» la consciència; por eso hablamos aquí de *epokhé* invertida ⁴.

³ FREUD, S., *La interpretación de los sueños*, vol. III, Alianza Editorial, p. 233.

⁴ RICOEUR, P., *op. cit.*, p. 107. Per a entendre *La interpretació dels somnis* de Freud



El text de Ricoeur és interessantíssim, i molt suggeridora la seva anàlisi. Freud estaria molt a prop de la fenomenologia, però seria una fenomenologia «en sentit invers» o —com diu el filòsof francès— «invertida». Mentre que per a Husserl la consciència, el jo transcendental, és el darrer reducte de l'objectivitat i allò que assegura el coneixement correcte del món reduït gràcies a l'*epokhé*, per a Freud fóra tot al contrari. Cal reduir el jo, cal «posar entre parèntesis» la consciència, si volem arribar a descobrir la veritat. No ens podem basar en la consciència, cal des-velar allò que hi ha darrera seu.

A *La interpretació dels somnis*, obra en la qual ens hem basat fonamentalment per elaborar aquest treball, es produeix ja aquesta *epokhé* de la consciència. Ho veurem a continuació.

correctament és molt útil —com fa Ricoeur— recórrer als escrits de la *Metapsicologia*, publicats tot l'any 1915, i entre els quals figura l'importantíssim text titulat *L'inconscient*.

La «tesi fonamental» de *La interpretació dels somnis* de S. Freud

En 1899-1900 publicà Freud l'obra més important de la seva primera etapa: *Die Traumdeutung*.

En el llibre apareixen —al meu entendre— dues tesis fonamentals:

1) L'aparell psíquic humà té una estructura (*tòpica*) que cal descriure, i que esdevé la hipòtesi explicativa del comportament —fins ara misterios— de l'*anthropos*.

2) Els somnis són realitzacions de desigs *insatisfets*, els quals són de gran importància com a «via d'accés» al contingut de la part fonamental de la tòpica: *el sistema inconscient* (Ics).

La descripció de la *primera tòpica* (entenem per primera tòpica l'estructura de l'aparell psíquic humà que descriu Freud abans de l'any 1920), la trobem desenvolupada al darrer capítol de *La interpretació dels somnis*, titulat «Psicologia dels processos onírics» i, més concretament, en l'apartat *b* d'aquest mateix capítol, titulat «La regressió».

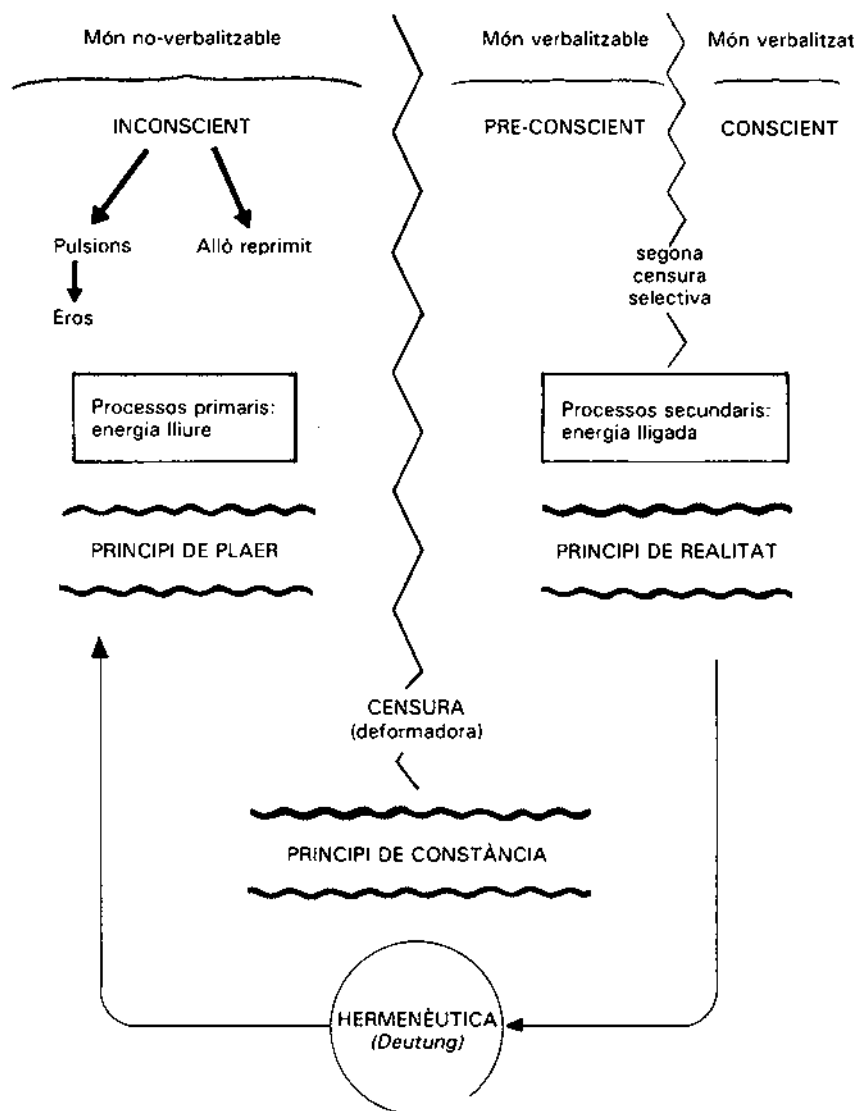
No és casual el fet que Freud col·loqui al final del seu llibre l'esmentada descripció de la tòpica, car, donada la pretesa científicitat del discurs freudià, sembla una deducció de totes les anàlisis fetes anteriorment.

L'estructura resultant de les investigacions freudianes, la descripció, en definitiva, de la primera tòpica, la podem veure a l'esquema de la pàgina 100.

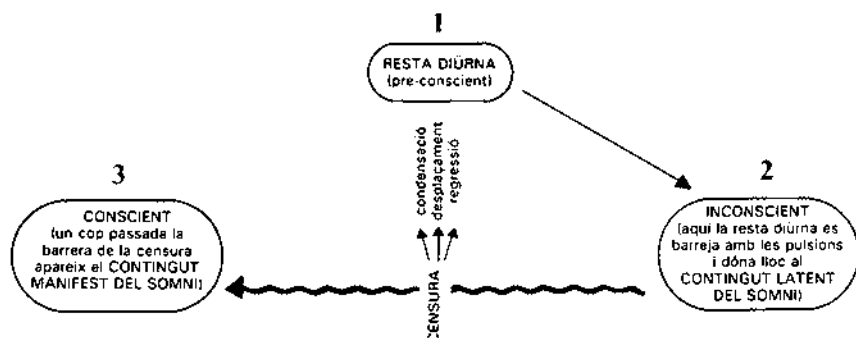
Segons Freud, el prototip hermenèutic és el «somni». Aquest ens permetrà d'accedir, des de la consciència, a l'inconscient. La *Deutung*, en el nostre cas, consistirà a passar del que Freud anomena contingut manifest al contingut latent.

El procés d'elaboració d'un somni té diverses seqüències. En primer lloc, hi trobem la «resta diürna». Quelcom que ens ha succeït en els dies o les hores anteriors al somni serà el «detonant» d'aquest. La resta diürna incitarà al somni. Però aquest no funcionaria si no s'associés amb la força de les pulsions (*Trieb*), les quals aporten el «capital» al somni mateix (cf. LAPLANCHE/FONTALIS, *Diccionario de psicoanálisis*).

Ens trobem ara ja a l'interior del sistema psíquic de l'*anthropos*, concretament en l'inconscient. És aquí on apareix el contingut «latent» del somni, o allò «veritablement» real, el que jo autènticament desitjo. Però per dur a terme aquest desig cal fer-lo conscient. I per aconseguir-ho cal que passi per la censura, el guardià de la consciència. Aquesta el transformarà (mitjançant els mecanismes de la condensació, del desplaçament i de la regressió) i donarà lloc a un contingut del somni desvirtuat, completament diferent del que hi havia originàriament: hem arribat al contingut «manifest» del somni.



Vegem-ho gràficament:



El que Freud es proposar   en la seva obra és també, però, mostrar quin és el procés d'interpretació del somni, que és justament a la inversa: passar del contingut manifest al latent. Aix   no ho estudiem aquí, tanmateix, car escapa als objectius d'aquest treball.

A la vista dels resultats anteriors, ara ja ens trobem en condicions de formular les tesis bàsiques que —al nostre entendre— es deriven de *La interpretació dels somnis*. Aquestes tesis —tres, per ser més exactes— són de car  cter antropològic, i configuren la peculiar concepció de l'*anthropos* que tenia el «primer Freud». Són d'una importància decisiva a l'hora de proposar sistemes educatius fonamentats en l'antropologia del nostre autor.

Aquests tres enunciats quedarien formulats aix  :

- 1) L'home és un ésser *reprim  t*.
- 2) L'home és un ésser *frustrat*.
- 3) L'home és un ésser *egoista*.

A continuació argumentem sobre les tesis anteriors a partir d'una hermenèutica textual dels escrits de Sigmund Freud.

L'antropologia del «primer» Freud

La primera conclusió antropològica del «primer» Freud es deriva de la mateixa estructura del sistema psíquic (*t  pica*) al qual abans fèiem referència. Freud constata un fet: l'home somnia. La pregunta ara és «per què?» Doncs, perquè *es reprimeix*:

...lo «reprimido» es la fuerza motora del sueño ⁵.

És obvi pensar que si no hi hagués repressió no hi hauria somnis.

Si hom desitja quelcom, és perquè no ho posseeix. Si el somni, com diu Freud,

es la realización disfrazada de un deseo reprimido ⁶,

és perquè allò que desitjo no ho tinc i vull aconseguir-ho, però, ja que en la vida real és impossible, ho faig per mitjà del somni. Conclusió: la realitat onírica, el *factum* dels somnis, ha estat el «síntoma» que ha conduït Freud vers la primera de les certeses antropològiques: *l'home és un ésser reprimat*.

Però encara hi ha més coses. La repressió no és quelcom que respongui únicament a una psicologia determinada, sinó que, en la filosofia de Freud, apareix inseparablement unida al desenvolupament de la civilització. Així ho assenyala magníficament Erich Fromm:

El concepte freudià de repressió té també una dimensió social. Com més es desenvolupa la societat cap a formes superiors de civilització, més incompatibles resulten els desigs instintius amb les normes socials existents i, per tant, més intensa ha d'ésser la repressió. Per a Freud, *creixement de la civilització vol dir creixement de la repressió* ⁷.

El text de Fromm corrobora la nostra tesi anterior. El progrés ens duu més repressió encara, i l'home —sembla evident— és l'animal capaç de progressar. Les societats animals no evolucionen, sinó que mantenen llur estructura al llarg de tota la seva història. L'home és l'únic animal capaç d'evolucionar; el progrés, el fet de mirar vers el futur, la «pre-ocupació» (Heidegger), són constitutius de l'essència de l'ésser humà. Per tant, també la repressió és essencial a la naturalesa de l'*anthropos*.

L'objectiu de la psicoanàlisi està en el fet de fer conscient, de *des-velar* les meves pròpies repressions, el meus fracassos autèntics, però res més. Dir o afirmar que l'objectiu de l'obra de Freud és «des-reprimir» l'home és una fallàcia. I ho és amb tota seguretat, perquè l'antropologia de Freud és una antropologia *tràgica*. Freud constata que l'home és un ésser reprimat, que aquesta és la causa dels somnis, i que no hi ha possibilitat de deixar de ser-ho. La psicoanàlisi sera el mètode, l'hermenèutica, que ens permetrà de passar del «contingut manifest del somni» (que és el primer símptoma d'una repressió) a descobrir «el contingut latent del somni» (que és la causa d'una repressió).

Potser, en la mesura de la «qualitat» de la repressió, aquesta pot ser

⁵ FREUD, S., *La interpretación de los sueños*, Alianza Ed., vol. III, p. 214.

⁶ *Ibid.*, vol. I, p. 277.

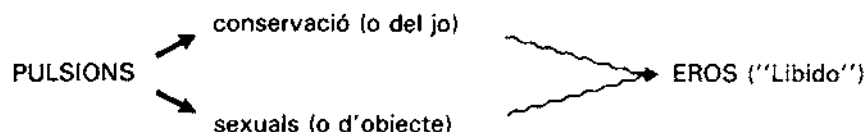
⁷ FROMM, E., *Marx i Freud*, Edicions 62, Col·lecció «El Cangur», Barcelona 1976², p. 107. (El subratllat que apareix al final de la citació es nostre).

superada. Però LA REPRESSIÓ, amb majúscules, és insuperable. L'home va ser, és i serà un animal, *un ens reprimat*. El dia que l'*anthropos* deixi de ser reprimat deixarà de ser home.

* * *

La segona tesi que abans proposàvem per definir l'antropologia del «primer» Freud, i concretament de la seva obra *La interpretació dels somnis*, és que «l'home és un ésser frustrat». La frustració va unida a la repressió, o més ben dit és la conseqüència de la repressió. L'home és un animal també frustrat, perquè és reprimat. La repressió és el resultat de no poder realitzar els meus desigs. Però quins? El desig en Freud pren la forma de la pulsio.

En el «primer» Freud trobem dos tipus de pulsions: les de conservació (o del jo) i les sexuals (o d'objecte). Ambdues quedaran sintetitzades en *eros*.



Les pulsions són els «habitants» de l'inconscient. Són l'energia psíquica que mou la nostra conducta. Així ho defineixen Laplanche i Fontalis:

Proceso dinámico consistente en un *empuje* (carga energética, factor de motilidad) que hace tender al organismo hacia un fin. Según Freud, una pulsión tiene su fuente en una excitación corporal (estado de tensión); su fin es suprimir el estado de tensión que reina en la fuente pulsional; gracias al *objeto*, la pulsión puede alcanzar su fin.

«Pulsio» és la traducció del terme alemany *Trieb*, que no es pot confondre mai amb *Instinkt*. Aquest terme significa en Freud un comportament animal prefixat per l'herència (Laplanche/Fontalis). Pulsio (*Trieb*) és «càrrega energètica». Dins el conjunt de les pulsions ocupa un lloc primordial el complex d'Èdip. Com és ben conegut, Freud s'inspira en la tragèdia *Èdip rei*, de Sòfocles. El complex d'Èdip és el desig més fort i fonamental que té tot *anthropos* entre els tres i cinc anys dins la fase «fàlica». La impossibilitat de realitzar els nostres desigs incestuosos per problemes i causes culturals fan de l'Èdip freudià la causa principal de la «frustració». L'home serà sempre un ésser frustrat, entre altres coses, perquè mai no podrà tenir relacions sexuals amb el seu «parent pròxim»⁸.

⁸ Com ha posat de manifest Malinowski (1884-1942), el complex d'Èdip de Freud no es

Freud desenvolupa la seva formulació del complex d'Èdip per primera vegada al capítol VI de *La interpretació dels somnis*, titulat «Material i fons dels somnis».

És en aquest capítol on escriu Freud:

El rey Edipo, que ha matado a su padre y ha tomado a su madre en matrimonio, no es sino la realización de nuestros deseos infantiles ⁹.

Però, en la vida real, en la nostra vida quotidiana, és del tot impossible la realització d'aquest desig nostre més íntim. L'home sempre serà un ésser frustrat, car mai no podrà dur a terme la seva voluntat incestuosa. L'única «solució» per a l'*anthropos* rau a «sublimar» aquest desig en qualsevol altra forma de producte cultural.

I la tesi de Freud no acaba aquí. La consciència no tan sols no pot dur a la pràctica el seu desig, sinó que vol ignorar-lo, car l'esgarrija que l'inconscient vulgui cometre un acte de tal magnitud:

Como Edipo, vivimos en la ignorancia de aquellos deseos inmorales que la naturaleza nos ha impuesto, y al descubrirlos quisiéramos apartar la vista de las escenas de nuestra infancia ¹⁰.

Hi ha dos aspectes de l'anterior text de Freud que cal tenir ben presents. En primer lloc, el creador de la psicoanàlisi parla de «naturalesa». El vocable no fa referència aquí a la *physis*, sinó a la «natura humana». L'home, en tant que ésser dotat de pulsions, té el desig de l'incest. És propi de la seva naturalesa. Però, en segon lloc, la consciència de l'*anthropos* vol ignorar la seva realitat, no vol descobrir la realitat, va en contra de la veritat, de l'*alétheia*.

El que proposa Freud, per mitjà de la psicoanàlisi, és que l'home prengui consciència d'allò que ell és realment, però, malgrat això, no podrà mai realitzar allò que més desitja. Per això mateix diem que l'home és un ésser frustrat segons el «primer» Freud.

* * *

La tercera tesi que hem proposat per definir l'antropologia de Freud és que l'home és un ésser egoista.

Tenim un nombre ben important de textos en *La interpretació dels somnis* que corroboren aquesta tesi. A més a més, la idea de l'egoisme antropològic està íntimament relacionada amb la d'agressivitat. El que volem provar a continuació és que no és cert que la idea que l'home és un

pot reduir a la simplificació d'una prohibició incestuosa amb el pare o la mare per part del nen, sinó que va lligat al «parent pròxim» que canvia en cada cultura.

⁹ FREUD, S., *La interpretación de los sueños*, vol. II, p. 107.

¹⁰ *Ibid.*, pp. 107-108.

ésser agressiu aparegui amb el segon Freud (després de 1920), en obres com *Més enllà del principi del plaer* o *El malestar en la cultura*, on és desenvolupada plenament, sinó que ja apareix formulada, encara que molt concisa i embrionària, en el primer Freud, abans de 1920, i, concretament, en *La interpretació dels somnis*. En el segon volum d'aquesta obra trobem el text següent que esdevé fonamental per a justificar la tesi de l'home com a «ésser egoista».

El niño es absolutamente egoista, siente con máxima intensidad sus necesidades y tiende a satisfacerlas sin consideración a nadie y menos aún a los demás niños, sus competidores, entre los cuales se hallan en primera línea sus hermanos. Mas no por ello calificamos al niño de «criminal», sino simplemente de «malo», pues nos damos cuenta de que es tan irresponsable ante nuestro propio juicio como lo sería ante los tribunales de justicia ¹¹.

Freud va observar el fet de l'egoisme en l'infant. En el text queda prou clar. Malgrat això, a l'any 1819 —data del fragment— encara no s'atreveix a qualificar l'*anthropos* de criminal, com ho farà clarament en *El malestar en la cultura* trenta anys després. L'home és un ésser «dolent», perquè és irresponsable; és a dir, no és conscient. Però si la realitat humana és fonamentalment inconscient, i en aquest *topos* hi ha un clar contingut egoista, no és difícil deduir-ne —sense caure en un sofisma— que Freud pensava que el nen, i —en realitat— l'home en general, és un ésser egoista.

Però encara hi ha un altre fet que corrobora la tesi freudiana. El creador de la psicoanàlisi ha utilitzat, al llarg de tota *La interpretació dels somnis*, aquests com a «síntoma», com a fet empíricament observable, que el conduirà al «des-velament» de les realitats més íntimes de l'home. De bell nou, és ara el fet oníric que duu Freud a formular la seva tesi antropològica de l'home com a ens egoista:

Sin excepción alguna, he podido comprobar que en todo sueño interviene la propia persona del sujeto. Los sueños son absolutamente egoístas ¹².

El text és clar i contundent. Si el somni és síntoma, com ja hem dit, i els somnis són egoistes, *absolutament egoistes*, això ha de respondre necessàriament a una estructura psico-biològica de l'*anthropos*: l'home mateix és egoista. Tanmateix, Freud va més enllà, és més audaç encara: l'egoisme antropològic és la primera manifestació d'una agressivitat innata que posseeix tot home, idea que ja comença a desenvolupar-se en *La interpretació dels somnis*.

¹¹ FREUD, S., *La interpretación de los sueños*, vol. II, p. 94.

¹² *Ibid.*, p. 163.

Vegem en el text següent com Freud relaciona egoisme i agressivitat:

Conozco el caso de una niña de menos de tres años que intentó ahogar en la cuna a un hermanito recién nacido, de cuya existencia no esperaba, por lo visto, nada bueno. Queda así demostrado, por esta y otras muchas observaciones coincidentes, que los niños de esta edad pueden experimentar ya, y muy intensamente, la pasión de los celos ¹³.

La gelosia és una forma d'egoisme. El nen o la nena que està gelós del seu germà és que indubtablement és egoista, car descobreix que la seva mare fa més festes al germanet que no pas a ell, i això no ho pot consentir. Indubtablement, el nen no n'és conscient, d'això, però és una realitat.

Els adults també som refractaris a acceptar la realitat de l'egoisme innat i la seva conseqüència en l'agressivitat innata. Freud ho expressa així:

De todos modos, los sentimientos de hostilidad contra los hermanos tienen que ser durante la infancia mucho más frecuentes de lo que la poco penetrante observación de los adultos llega a comprobar ¹⁴.

Per bé que a *La interpretació dels somnis* —com acabem de demostrar— ja hi ha en germen la idea freudiana de l'agressivitat innata, encara que sota la forma una mica dissimulada de l'egoisme, és perfectament constatable, si som una mica objectius, que ja en els textos del primer Freud apareix bastant clar el *thanatos*. Només cal que llegim un interessantíssim text que prova la nostra hipòtesi: ens referim al titulat *Consideracions d'actualitat sobre la guerra i la mort*, publicat l'any 1915, és a dir, encara dins l'anomenat «primer» Freud, cinc anys abans de *Més enllà del principi del plaer* (1920). És en aquest breu escrit on el creador de la psicoanàlisi es mostra molt més radical en les seves afirmacions, que s'acosten d'una manera increïble a les que farà quinze anys més tard a *El malestar en la cultura*.

Comentem a continuació algun d'aquestes textos:

Precisamente la acentuación del mandamiento «no matarás» nos ofrece la seguridad de que descendemos de una larguísima serie de generaciones de asesinos, que llevaban el placer de matar, como quizá aún nosotros mismos, en la masa de la sangre ¹⁵.

No es pot oblidar en cap moment l'ascendència jueva de Sigmund Freud, que ell sempre va reconèixer. Sobre això només cal llegir *Moisès i el monoteisme*. El creador de la psicoanàlisi observa que un dels manaments que Jahvé lliura a Moisès al Sinai diu «no mataràs». Ell ho interpreta com a repressió d'una agressivitat innata. D'altra manera no té

¹³ FREUD, S., *La interpretación de los sueños*, vol. II, p. 96.

¹⁴ *Ibid.*, p. 96.

¹⁵ FREUD, S., *Consideraciones de actualidad sobre la guerra y la muerte*, p. 199.

explicació. Cal una ètica, una moral controladora dels instints, entre els quals figura el desig de matar.

Hom pot afirmar —això és cert— que el *thanatos*, en tant que *Trieb* independent i clarament desenvolupat i formulat, no apareix fins *Més enllà del principi del plaer*, però és un error important d'hermenèutica textual dir que el primer Freud nega que l'home sigui un ésser agressiu, o que afirma que l'home sigui bo per naturalesa, etc. En resum: no es pot fer del primer Freud un deixeble de Rousseau, com han volgut els freudomarxistes (Reich) o les pedagogies que s'hi inspiren (A.S. Neill a *Summerhill*, per exemple).

Abans de 1920, Freud ja pensava que l'home és «dolent», ja tenia una concepció pessimista de la naturalesa humana; el que succeeix és que no havia explicat per què, no havia mostrat la realitat d'una pulsio diferent d'*eros*. Volem demostrar amb tot això que *no hi ha ruptura antropològica* entre el Freud d'abans de 1920 i el posterior, sinó que hi ha una unitat i una continuïtat.

Encara podem aportar un nou fragment del text *Consideracions d'actualitat sobre la guerra i la mort* (publicat, recordem-ho, l'any 1915).

Nuestro inconsciente asesina, en efecto, incluso por pequeñeces. Como la antigua ley draconiana de Atenas, no conoce, para toda clase de delitos, más pena que la de muerte, y ello con una cierta lógica, ya que todo daño inferido a nuestro omnipotente y despótico yo es, en el fondo, un *crimen laesae majestatis*.

Así, pues, también nosotros mismos, juzgados por nuestros impulsos instintivos, somos, como los hombres primitivos, una horda de asesinos ¹⁶.

Creiem que sobren comentaris al text de Freud, car és prou explícit. És tan clar que ja abans de 1920 l'antropologia freudiana inclou l'egoisme i l'agressivitat, que no podem concloure aquest capítol sense fer referència a un nou fragment que apareix en el text de 1908 *La moral sexual «cultural» y la nerviosidad moderna*. En aquest breu escrit Freud retroba idees exposades vuit anys abans en *La interpretació dels somnis*, com l'afirmació antropològica que hem considerat nosaltres com a primordial: l'home és un ésser reprimat. Però és precisament en l'article de 1908 on Freud relaciona aquesta afirmació amb la de l'agressivitat innata, anticipant ja idees que desenvoluparà en la seva obra *El malestar en la cultura* (1930).

El fragment que reproduïm a continuació demostra una vegada més que no hi ha ruptura antropològica entre el primer Freud i el segon respecte al problema de l'agressivitat:

Nuestra cultura descansa totalmente en la coerción de los instintos.

¹⁶ *Ibid.*, p. 120.

Todos y cada uno hemos renunciado a una parte de las tendencias agresivas y vindicativas de nuestra personalidad, y de estas aportaciones ha nacido la común propiedad cultural de bienes materiales e ideales ¹⁷.

No ens recorda Hobbes? ¿No descobrim aquí el *homo homini lupus* i, en definitiva, el contracte social? ¿Som tan lluny del que Freud escriurà el 1930?:

Homo hominis lupus ¿Quién se atrevería a refutar ese refrán después de todas las experiencias de la vida y de la historia? ¹⁸

O també:

El hombre civilizado ha trocado una parte de posible felicidad por una parte de seguridad ¹⁹.

O, més endavant, també en *El malestar en la cultura*:

...a quienes creen en los cuentos de hadas no les agrada oír mentar la innata inclinación del hombre hacia «lo malo», a la agresión, a la destrucción y con ello también a la crueldad ²⁰.

Com a conclusió d'aquest article, doncs, podem dir que:

a) No hi ha ruptura entre l'antropologia filosòfica del primer i el segon Freud.

b) L'home, segons el primer Freud, és un ésser reprimít, frustrat i egoista, i —com a conseqüència d'això— agressiu.

c) No serà, però, fins al 1920 que Freud es veurà en la necessitat d'incloure el *thanatos* com a pulsio independent.

¹⁷ FREUD, S., *La moral sexual «cultural» y la nerviosidad moderna*, p. 25.

¹⁸ FREUD, S., *El malestar en la cultura*, p. 53.

¹⁹ *Ibid.*, pp. 56-57.

²⁰ *Ibid.*, pp. 61-62.